

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ГРОМАДСЬКА СПІЛКА «ХАРКІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ КОНСОРЦІУМ»
КЗ «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
КВНЗ «ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
ХАРКІВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. СКОВОРОДИ

Освіта збереже Україну!

Матеріали І Всеукраїнських Прокопенківських читань

(10 червня 2022 року)

м. Харків

Головний редактор:

БОЙЧУК Юрій – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Редакційна колегія:

АСТАХОВА Катерина – доктор історичних наук, професор, ректор Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»;

БЄЛОВА Людмила – доктор соціологічних наук, професор, директор ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, президент громадської спілки «Харківський університетський консорціум»;

БАШКІР Ольга – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки, голова РМУ ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

БЕРЕЖНА Світлана – доктор філософських наук, професор, проректор з наукової, інноваційної і міжнародної діяльності ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ГОЛОБОРОДЬКО Костянтин – доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ДОВЖЕНКО Тетяна – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ЛУК'ЯНОВА Лариса – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України;

ПОКРОСВА Любов – кандидат педагогічних наук, доцент, ректор КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»;

ПОНОМАРЬОВА Галина – доктор педагогічних наук, професор, ректор КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»;

ПОНОМАРЬОВА Наталія – доктор педагогічних наук, професор, декан фізико-математичного факультету ХНПУ імені Г. С. Сковороди ;

ЦАПКО Алла – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ЧЕРНІКОВА Інна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ШАПОВАЛОВА Олена – начальник редакційно-видавничого відділу ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 6 від 15 червня 2022 року)*

Освіта збереже Україну! : матеріали I Всеукраїнських Прокопенківських читань, Харків, 10 черв. 2022 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін.]. – Харків, 2022. – 399 с.

У збірнику відображено тези I Всеукраїнських Прокопенківських читань, присвячених ушануванню пам'яті доктора педагогічних наук, професора, академіка Національної академії педагогічних наук України, заслуженого працівника народної освіти України, Почесного громадянина м. Харкова Прокопенка Івана Федоровича. Він містить роздуми і спогади, пов'язані з постаттю великого педагога сучасності, його думками про націєтворчу місію Вчителя, роль педагогічних університетів як унікальних освітньо-виховних і культурно-духовних центрів підготовки вчителів.

Матеріали стануть у пригоді науковцям, учителям, докторантам, аспірантам, викладачам закладів вищої освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ Мамотенко А.В., Комісова Т.Є.	211
МАГІСТЕРСЬКА ПІДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ Мармаза О. І.	215
ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ Масюк О. М., Титаренко Л. І.	221
СПЕЦИФІКА ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ДО РОЗРОБКИ ДИСТАНЦІЙНИХ КУРСІВ Москаленко В.В.	225
РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ Мірошніченко В. І.	229
СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ УМІНЬ ШКОЛЯРІВ Носова В.В.	232
ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ Олефіренко Н. В., Андрієвська В. М.	236
СУЧАСНІ МУЗЕЇ І ОСВІТА: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ Олефіренко Н.В., Пономарьова В.К.	240
ОСНОВНІ СТРАТЕГІЇ ДОСЯГНЕННЯ ЯКОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ Олійник О.М.	245
ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІКИ Олійник Ю.О., Мельникова О.В.	250
МЕТОДИЧНА РОБОТА ЯК СКЛАДОВА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ Остапенко А.С.	257
ФОРМУВАННЯ МЕДІАОСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ Остапенко Л.П.	265
ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІЇ ВИЩОЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ У ЗВО КНР Пей Чжиюн, Цінъ Шен	269
«СРОДНА ПРАЦЯ» ТА СЕНС ЖИТТЯ ІВАНА ПРОКОПЕНКА Плахтєєва В.І.	272
ПЛАТФОРМА ГУГЛ КЛАС ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА Погорєлова Т.Ю.	275
БІОЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ БІОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ Пінський О.О., Глуховецька В.В.	280

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІКИ

Олійник Ю.О.

кандидат педагогічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди

м. Харків, Україна, e-mail: julia.alexandra.m@gmail.com

Мельникова О.В.

кандидат педагогічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

м. Харків, Україна, e-mail: olavladmel@ukr.net

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6928063>

Освіта як одна з найважливіших складових суспільства залежить від процесів, що відбуваються в ньому, й одночасно впливає на всі сторони життя, тому повинна швидко реагувати та відповідати стану науково-технічного прогресу. У наш час особливо гостро постає питання покращення якості підготовки фахівців у педагогічних навчальних закладах. Пріоритетною характеристикою спеціаліста високого профілю є його компетентність як здатність орієнтуватись у швидкоплинних умовах професійної діяльності. Україні потрібні спеціалісти, які самостійні та конструктивно вміють приймати рішення. Тому завданням сучасної системи освіти є формування та розвиток у студентів відповідно до фаху професійних компетентностей під час навчальної діяльності.

У процесі оволодіння спеціальністю майбутні викладачі економіки здобувають глибокі знання, які формують економічне мислення, що дозволяє аналізувати реальні економічні процеси та приймати обґрунтовані управлінські рішення, генерувати нові економічні ідеї. Одночасно з цим студенти опановують педагогічну майстерність викладання економічних дисциплін, здобувають основи володіння сучасними інформаційними технологіями та вміння застосувати їх у професійній діяльності.

Здійснення підготовки здобувачів вищої освіти передбачає отримання комплексу знань, умінь та навичок з економіки, що дозволяє набути інтегральних, загальних та фахових компетентностей. Програма, за якою навчаються студенти педагогічного університету, дозволяє їм здобути фундаментальні знання та навички за допомогою різноманітних форм і методів викладання.

Усі форми й методи навчання з часом застарівають, а тому й потребують оновлення. У сучасних умовах уже неможливо озброїти спеціалістів знаннями, умінням й навичками здійснення професійної діяльності на все життя, а отже, одним із завдань вищої школи є підготовка майбутніх викладачів економіки, що будуть зацікавлені в з'ясуванні суті педагогічних, економічних та соціальних процесів, осмисленні ідей та концепцій і лише на основі цього здійсненні пошуку потрібної інформації, її трактуванні та застосуванні в конкретних умовах, прояві творчості, ініціативності, наполегливості та самостійності в процесі здійснення професійної діяльності.

Сутністю змістового аспекту викладання економічних дисциплін в університеті є використання таких форм та методів навчання, які відтворюють не лише економічні аспекти сучасного життя, а й показують їхній зв'язок із соціальним та політичним життям країни. Це дає можливість підготувати студентів до комплексного вивчення економічних проблем, а також уміння компетентно передавати набуті знання за допомогою педагогічної практики.

До основних організаційних форм, при застосуванні яких реалізуються методи репродуктивного навчання під час підготовки майбутніх викладачів економіки, належать такі: лекція інформаційного повідомлення, лекція-пояснення, ознайомче практичне заняття, самостійна робота, класичний семінар.

Окрім цього, у практиці навчання майбутніх економістів застосовується інтерактивне навчання, яке реалізується в таких формах:

ділові ігри, аналіз конкретної проблемної ситуації, мозковий штурм, круглий стіл, дискусії, тренінги. Такі форми навчання розвивають аналітичні здібності студентів, уміння застосовувати теоретичні знання для вирішення проблемних ситуацій, дають можливість виробити своє ставлення до тих або тих проблем чи подій.

Метою використання ігор є залучення студентів до роботи у відтвореній моделі із справжнього життя. Наприклад, використання макроекономічних моделей навчає студентів використовувати економічні стратегії для досягнення цілей. Ігри можуть проводитись у вигляді змагання, де студентів заохочують перевершити своїх одногрупників або досягти найвищого рівня, встановленого критеріями гри. Окрім того, використання навчальних ігор забезпечує те, що всі студенти різною мірою випробують свої теоретичні знання на практиці, що залучить їх до попереднього вивчення матеріалу [4, с. 162].

Метод «мозкового штурму» використовувався для збирання якомога більшої кількості ідей у результаті звільнення учасників обговорення від інерції мислення й стереотипів. Для більш інтенсивної генерації ідей під час штурму можна застосовувати певні прийоми, наприклад, «інверсію» (зроби навпаки), «аналогію» (зроби так, як було зроблено для іншого рішення), «фантазію» (зроби дещо фантастичне). Прийом «якби ...» пропонувався студентам з метою опису того, що відбудеться, якщо у світі (державі, навчальному закладі) щось зміниться, наприклад, в Україні відбудеться збільшення надходжень з бюджету, що йдуть на розвиток освіти. Майбутні викладачі економіки повинні продумати можливі зміни, які відбудуться у зв'язку з цим на кожному рівні освіти (дошкільній, початковій, середній та вищій). Виконання подібних завдань не тільки допомогло студентам закріпити новий матеріал, але й сприяло розвитку їхньої здатності уявляти та краще розуміти певні явища та реалії [2, с. 80].

За рахунок переваги інтерактивних методів навчання в процесі активізації освітньої діяльності майбутні викладачі економіки набувають

досвіду культури ведення дискусії; виробляють уміння приймати спільні рішення; удосконалюють комунікативні навички, уміння спілкуватися, доповідати; підвищують рівень володіння головними логічними операціями – аналізом, синтезом, узагальненням, абстрагуванням.

Для створення креативного середовища в процесі розвитку освітньої компетентності майбутніх викладачів економіки застосовується такі методи та прийоми навчання, як кейс-метод. Відмінною рисою цього методу є створення певної проблемної ситуації на основі фактів з реального життя. Кейс-метод ілюструє реальне життя, що дозволяє цьому методу знаходити дедалі більш широке застосування. З педагогічного погляду, кейс-метод є ефективним завдяки наявності таких рис: застосування в навчальному процесі елементів проблемного навчання; формування навичок з вирішення проблемних ситуацій та завдань; здійснення імітації застосування прийнятих рішень у життєвих ситуаціях; формування навичок роботи в команді під час обговорення навчальної проблеми та проведення презентацій, прес-конференцій тощо [1, с. 15].

Виконання проєктів є одним з найбільш ефективних методів, оскільки дає можливість не тільки виявити й оцінити рівень навчальних досягнень студентів, а й сприяє формуванню професійної компетенції студентів, активізації їхньої пізнавальної діяльності, інтелектуальному розвитку, забезпечує можливість творчої діяльності студентів, тобто забезпечує реалізацію таких функцій навчального процесу, як виховна, розвивальна і самовдосконалення. Основна ідея використання методу проєктів у навчанні полягає в тому, щоб перенести акцент з усякого роду вправ на активну розумову діяльність студентів, що вимагає для свого оформлення володіння певними категоріями, законами, теоріями з економіки. Слід зазначити, що в процесі проєктної діяльності підвищується рівень зацікавленості студентів конкретним предметом, посилюється інтерес студентів до навчання. Робота над проєктом забезпечує використання набутих знань у ситуаціях реального спілкування в різних інформаційно-пізнавальних, навчально-професійних,

соціально-культурних цілях [5, с. 144].

Ключовим моментом навчання в сучасних реаліях є також використання інноваційних технологій навчання, інтернету. В освітній процес впроваджуються нові засоби інформаційно-комунікаційних технологій, які можна класифікувати за двома широкими категоріями: доступ до інформації та її використання засобами ІКТ, вирішення економічних завдань засобами ІКТ Упровадження ІКТ в процес професійної підготовки майбутніх викладачів економіки з метою активізації їхньої самоосвітньої діяльності пов'язаний із застосуванням таких засобів навчання: збереження й перевірка знань, до яких належать електронні підручники й мультимедіа; електронні бібліотеки й архіви, глобальні та локальні освітні мережі; інформаційно-пошукові та інформаційно-довідкові системи інтелектуального навчання тощо [3, с. 20].

Ознаками успішності навчання за допомогою таких форм та методів є формування програмних компетенцій, а саме: здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері економіки та в процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність до креативного та критичного мислення; здатність приймати обґрунтовані рішення; здатність описувати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних та прикладних моделей, аналізувати й змістовно інтерпретувати отримані результати та ін.

По закінченню вивчення програми навчання випускники (майбутні викладачі економіки) будуть здатні: розуміти соціально-економічні процеси та володіти знаннями в галузі економіки; отримувати, опрацьовувати й відтворювати інформацію з предметної галузі; демонструвати навички роботи із сучасними комп'ютерними програмами фахової спрямованості; розуміти та інтерпретувати вивчене, пояснювати факти, правила, принципи вивченого матеріалу; розуміти й критично осмислювати нові педагогічні ідеї,

застосовувати інноваційні технології та методики в освітньому процесі; володіти знаннями щодо психологічних особливостей засвоєння учнями/студентами навчальної інформації з метою діагностики, прогнозу ефективності та корекції освітнього процесу в закладах освіти; розрізняти, критично осмислювати, використовувати традиційні та інноваційні підходи; володіти дидактичним інструментарієм організації навчальних занять, проектувати й проводити на належному рівні навчальні заняття тощо.

Побудова моделі підготовки викладача економіки в педагогічному університеті спирається на систему загальних принципів педагогічної освіти із урахуванням специфічних аспектів економічної освіти, що сприяє теоретико- методологічному та практичному її наповненню.

Досвід викладання дисциплін майбутнім викладачам економіки дозволяє зробити висновок, що в практиці навчання існує багато активних форм, методів, засобів навчання. Це дозволяє розвивати в студентів уміння міркувати, аналізувати, робити висновки, узагальнювати, застосовувати знання до різних ситуацій, наводити приклади, докази, тобто показувати високій компетентний рівень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова О. Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. *Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі* : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2012. С. 14–41.

2. Інноваційні педагогічні технології навчання професії : монографія / Нікуліна А. С. та ін. ; за ред. А. С. Нікуліної. Донецьк : Донецький інститут післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників, 2005. 385 с.

3. Кучеренко Д. Г., Мартинюк О. В. Стратегії розвитку освітніх систем країн світу : монографія. К. : ППК ДСЗУ, 2011. 312 с.

4. Петренко С. В. Активні форми навчання у вищій школі: актуалізація інноваційного досвіду США. *Інноватика у вихованні*. 2017. Вип.

5. С. 161–171. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2017_5_19

5. Тадеуш О. М. Метод проектів як форма продуктивного навчання студентів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. 2017. Вип. 29. С. 142–146.